

VEGYESEK.

A felsőmagyarországi bortermés 1565-ben. Pesthy Ferencznek két érdekes jelentése fekszik előttünk. Mindakettőt őfelségéhez intézte. Az elsőt 1565 november 28-án írta Eperjesről. Ebben igen becses dolgokat mond a felsőmagyarországi bortermésről. Ez időben tokajvidéki bor már annyira meghódította az udvart, hogy a király 1565 október 13-án két rendeletet is ménesztett Pesthy Ferenczhez, meghagyván neki, hogy a rendeletben felsorolt tizenkét szőlőhegy mindegyikéről egy hordó bort küldjön a királyi asztal részére; azonkívül Károly főherczeg részére hat hordó fejr és két hordó veres borról gondoskodjék. Azonnal írtam felségednek — feleli Pesthy Ferencz, — hogy október vége felé a fagy és a dér roppant kárt okozott a szőlőkben, s a szőlő emiatt teljesen meg nem érhetett. A nép és a bortermelők már jósolgatták, hogy a jelen év borai nem lesznek elég édesek és zamatosak. Ezért kértem felségedet, hogy, minekutánna szent Márton püspök napja előtt nem lehet megállapítani, milyen édessége és zamata lesz a bornak, felséged halassza későbbre a bor összegyűjtését. Ekkor felséged harmadszor is megsürgette úgy a maga, mint Károly főherczeg részére a borok elküldését. Ekkor mint hív és engedelmes szolgálta, a szőlőhegyeket megjártam, s a legjobb borokat összeszedtem. Ha a küldött borok nem felelnének meg felségték izlésének, vagy ha elég édességet és zamatot nem tartalmaznának, azt a szőlőhegyek különféleségének és az időnek méltóztassanak tulajdonítani. Eme részeken ugyanis, főleg az idén, igen későn szoktak szüretelni; s beállván a fagy, a borok még nem forrhattak. Mégis, én és mások is a küldött borokat a lehető legjobbakkal s legfinomabbakkal találtuk. Később még jobbakat is kaphat felséged. Vörösbort azonban két hordónál többet nem szerezhettem. Keveset is szoktak termelni, s ami termelt, azt Perényi Gábor, Mágochy Gáspár és Alaghy János összevásárolták. A tokaji vár részére is többet vittek.

Pesthy Ferencz a másik jelentésében a felsőmagyarországi kamarai bevételek rohamos és hihetetlen hanyatlásáról tudósítja a királyt (1566 febr. 16.) Azelőtt — úgymond — a harminczadok jelentékeny jövedelmet hajtottak. A bor és a marhakivitel ezreket és ezreket hozott a kincstárnak, s most egy negyedév alatt valamennyi harminczad együttesen alig száz forintot hoz. Ennek az elviselhetetlen bajnak az okozója Schwendi Lázár kerületi kapitány, aki — ő tudja miért — a bor, a marha és egyéb dolgok kivitelét megtiltotta! A kiadások

óráról órára növekednek, s nincs mód pénzt teremtenük. A katonáknak még kenyeret és bort is alig tudok adni; pénzt egyáltalán nem látnak. S mindnyájan engem okoznak, engem szidnak és gyaláznak. Igen sokszor kértem már felségedet, segítsen a bajokon, de hasztalan; pedig így nem folytathatom tovább hivatalomat.¹⁾

Dr. T. S.

Paul Leonidi de Bono találmánya. Mint minden bányának, úgy a magyar arany- és ezüstbányáknak is a víz okozott legtöbb kárt. Az akkori gyarló gépekkel nagyobb víztömeget nem bírtak kiszivattyúzni, s így az elöntött aknában rendszeren abbahagyták a munkát. Feltalálók ugyan bőven akadtak, akik szóval „usque ad astra poli” hajtották a vizet, de a valóságban aztán három ölnyi magasra sem bírták hajtani. Az 1635. évben így járt Körmöczön egy francia feltaláló, aki világra szóló találmányokkal állt elő, le is küldték őt Körmöczre, de biz ő kigyelme semmire sem ment. A kísérletezés hatezer tallérba került, s haszon egy fillér sem volt. Pedig ez időtájt nagyon is elkelt volna egy jóra való találmány, mert a vízbőség miatt Körmöczön egyik tárnát a másik után kellett felhagyni. 1655 május 27-én *Steiffenegger* így ír a körmöczi bányákról: Körmöczön ez idő szerint három tárna van, úgymint: a Glanzberg, Mathias és Pieberstollner. A Glanzberg-tárna munkálását a sok víz miatt már több mint száz évvel ezelőtt, Mária özv. királyné idején abbahagyták. A Mátyás-tárnát harmincz év előtt zárták be; a Pieber-tárna egy részével pedig tizenkét év előtt hagytak föl. A Glanzberg igeng azdag nem volt; az ötven öl hosszú Mátyás-tárna is csak 3—16 latos érczet adott, és hetenkint 30—50 márka ezüstöt. A Pieber-tárna 200 öl hosszú; ha víz nem volt, hetenkint legkevesebb 200 márkára rúgott a termés, sőt néha sokkal többre. A selmeczi Spitalergangban is éjjel-nappal 210 ember dolgozik a víz eltávolításán; de csak hiábavaló erőlködes a munkájuk.

Épp akkor, midőn *Steiffenegger* e sorokat írta, *Kuttenberg*ből jelentték az udvari kamarának, hogy a hollandi gépész: *Hermann Souneman* találmánya kitűnően bevált. Alig győzik csodálni a pompás gépet, mely a vizet egészen könnyen hajtja a magasba.

Az udvari kamara ezzel a *Sounemannal* szerződést is kötött a csehországi bányákra, s mivel találmánya kitűnőnek bizonyult, az ember azt hinné, hogy az udvari kamara a magyar bányákra is vele köt kizárólagos szerződést. A dolog azonban nem így történt. Ez időtájt bizonyos *Paul Leonidi de Bono* florenczi nemes (florentino nobile) jött Bécsbe, a kinek szintén saját találmánya volt a bányavizek eltávolítására. Mivel magasabb összeköttetésekkel dícskedhetett, s mivel ő felsége kedvelt kamarása: *Argonai Piccolomini Ferencz* (eques Sancti Jacobi de Spada) is szövetségbe lépett vele, 1655 június 20-án az udvari kamara kettőjük részére privilégiumot állított ki. E szerint *Leonidi de Bono* és *Piccolomini* megkapják a víztől elöntött és hasznavehetetlen magyar tárnákat; ezeket saját költségükön

¹⁾ Köz. pénz. levélt. Hung. 1566.